

УДК 316.74:37

Якість вищої освіти в оцінках студентів університету

О.В. ГИЛЮН

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ,
Україна**Авторське резюме**

Стаття присвячена проблемі формування системи забезпечення якості вищої освіти в сучасній Україні. Звертається увага на дискусію щодо форм залучення студентів до оцінювання якості освітніх послуг у вищих навчальних закладах. Визначається, що важливим інструментом моніторингу якості освіти є комплексне вивчення громадської думки студентів щодо якості освіти в конкретних університетах. Соціологічні опитування дозволяють оперативно отримувати оцінки та пропозиції щодо освітніх послуг від їх безпосередніх споживачів, тобто студентів, які з середини здатні помітити ті недоліки навчального закладу, які непомітні для зовнішнього середовища.

У статті підкреслюється, що якість освіти залежить не тільки від діяльності викладачів та співробітників університетів, але і від самих студентів. Одна з вимог Болонської декларації - залучення студентів до участі в оцінці організації і змісту освіти у вищих навчальних закладах. На основі аналізу результатів вибіркового репрезентативного соціологічного дослідження «Студенти ДНУ імені Олеся Гончара про якість освіти в університеті» зроблений висновок, що студенти спроможні оцінювати якість освіти в університеті. Більш точні оцінки та важливі практичні рекомендації щодо якості освітніх послуг в університеті можна очікувати переважно від старшокурсників. Але і студенти молодших курсів, які не мають ще достатнього академічного досвіду, за певних умов можуть також надавати цікаву для викладачів та керівництва університету інформацію. Залучення студентів до різних форм таких опитувань безумовно буде сприяти формуванню у них розвинутих освітніх мотивів, бажань компетентно брати участь в житті університету, зокрема в оцінюванні та контролі якості освіти.

Ключові слова: освіта; якість вищої освіти; оцінка якості освіти

The quality of higher education in the assessments of university students

O.V. HYLYUN

The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university, Dnepropetrovsk, Ukraine

Abstract

The article deals with the problem of formation of a quality assurance system of higher education in modern Ukraine. Attention is drawn to the discussion about the forms of involvement of students in evaluating the quality of educational services in higher education. Determine that essential tool of monitoring the quality of education is a comprehensive study of public opinion about the quality of education of students in certain universities. Public opinion polls allow promptly receive and assess proposals for educational services from their direct customers, a students from the middle able to notice the shortcomings of the institution, which are invisible to the environment. The article emphasizes that the quality of education depends not only on the activities of teachers and university staff but also from the students. One of the requirements of the Bologna Declaration - attracting students to participate in the evaluation of the organization and content of education in higher education. The analysis of the results of a representative sample survey «Students of Oles Honchar DNU the quality of education at the university» concluded that students are able to assess the quality of education at the university. More accurate estimates and important practical recommendations on the quality of education at the university can expect mostly of seniors. But junior students who do not have enough academic experience, under certain conditions may also provide an interesting guide for teachers and university information. Attracting students to different forms of surveys will certainly promote them developed educational motives, desires competently participate in university life, particularly also in assessing and monitoring the quality of education.

Keywords: education; quality of higher education; quality assessment of education

Качество высшего образования в оценках студентов университета

А.В. ГИЛЮН

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара, г.Днепропетровск,
Украина**Авторское резюме**

Статья посвящена проблеме формирования системы обеспечения качества высшего образования в современной Украине. Обращается внимание на дискуссию о формах привлечения студентов к оценке качества образовательных услуг в высших учебных заведениях. Определяется, что важным инструментом мониторинга качества образования является комплексное изучение общественного мнения студентов

© О.В. Гилюн, 2016

о качестве образования в конкретных университетах. Социологические опросы позволяют оперативно получать оценки и предложения относительно образовательных услуг от их непосредственных потребителей, то есть студентов, которые изнутри способны заметить незаметные для окружающих недостатки учебного заведения.

В статье подчеркивается, что качество образования зависит не только от деятельности преподавателей и сотрудников университетов, но и от самих студентов. Одно из требований Болонской декларации - привлечение студентов к участию в оценке организации и содержания образования в высших учебных заведениях. На основе анализа результатов выборочного репрезентативного социологического исследования «Студенты ДНУ имени Олеса Гончара о качестве образования в университете» сделан вывод, что студенты способны оценивать качество образования в университете. Более точные оценки и важные практические рекомендации по качеству образовательных услуг в университете можно ожидать преимущественно от старшекурсников. Но и студенты младших курсов, которые не имеют еще достаточного академического опыта, при определенных условиях могут также предоставлять интересующую преподавателей и руководство университета информацию. Привлечение студентов к различным формам таких опросов безусловно будет способствовать формированию у них развитых образовательных мотивов, желаний компетентно участвовать в жизни университета, в частности, в оценке и контроле качества образования.

Ключевые слова: образование; качество высшего образования; оценка качества образования

Постановка проблеми. Питання якості освіти – одне із центральних у нинішній освітній політиці та науці. Думка про те, що якість вищої освіти в Україні помітно знизилась, нині широко поширена як у науковому середовищі, так і серед роботодавців, політиків, громадськості. Дані міжнародної статистики вже не один рік констатують тенденцію падіння рейтингу України за показником якості освітніх систем (див.: [6]).

Все це викликає стурбованість про стан вітчизняної освіти і вимагає відповідного наукового аналізу, прогнозування та вироблення практичних рекомендацій щодо виправлення становища.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми якості вищої освіти в Україні розглядаються у кількох аспектах: соціально-філософському (В. Андрущенко, В. Вікторов, В. Заболотний, М. Згуровський, Н. Степко), педагогічному (Н. Байдацька, В. Вербець, В. Кремень, М. Романенко, О. Субетто), соціологічному (В. Астахова, К. Астахова, В. Бакіров, Н. Лукашевич, І. Надольний, О. Скідін, С. Щудло та ін.).

Питання оцінювання якості підготовки майбутніх фахівців вищої кваліфікації, зовнішньої оцінки роботодавцями випускників навчальних закладів досліджуються в рамках аналізу шляхів удосконалення вищої освіти в Україні у наукових працях А. Амбросова, В. Бахрушина, М. Кісіль, Т. Котенко, М. Мурашко, С. Назарко, О. Панич, Н. Пасічник, О. Романовського і Ю. Романовської, Т. Фінікова.

Особливості залучення студентів до оцінки якості освіти аналізуються в роботах Ф. Власенко, З. Капелюк, Т. Пуденко, С. Щудло та ін.

В Європі участь студентів у системі забезпечення якості вищої освіти визнається як необхідне й бажане явище. В Україні ж ця вимога сприймається неоднозначно. Часто лунають думки, що студент не може об'єктивно оцінити якість здобутої освіти, оскільки не володіє достатньою інформацією про те, що він повинен знати і вміти, які навички під час навчання повинен придбати, тому він є, так би мовити, другорядним суб'єктом впливу на підвищення їх якості (аналіз таких позицій див. у: [5, с. 230-231; 7, с. 221-222]).

У той же час в Україні все частіше звучать думки про те, що студенти повинні брати активну участь у поліпшенні та вдосконаленні процесу навчання, адже якість освіти залежить не тільки від діяльності викладачів та співробітників університетів, але і від самих студентів. Президент Соціологічної асоціації України В. С. Бакіров в цьому зв'язку наголошує: «Соціологам необхідно досліджувати ... перетворення студентів на так званих «академічних громадян», які мають чітко окреслений широкий обсяг реальних академічних прав та свобод, можливості реальної участі у визначенні форм, змісту і методів навчання, мають голос в обговоренні проблем викладання» [1, с. 564].

Важливим інструментом моніторингу якості освіти в університеті є соціологічне опитування студентів, яке дозволяє оперативно отримувати оцінки та пропозиції щодо освітніх послуг від їх безпосередніх споживачів. В Україні поки що не склалось міцних традицій дослідження студентських думок стосовно якості викладання та якості вищої освіти в цілому, хоча певні практики такого роду вже існують. Наприклад, проводяться опитування студентів щодо їх думок про якість викладання навчальних предметів для рейтингування викладачів. Думки студентів про якість вищої освіти в Україні в останні роки стали предметом також декількох масштабних досліджень. Так, зокрема, Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва спільно з фірмою «Юкрейніан соціолоджі сервіс» за національною вибіркою ВНЗ України в 2011 та 2015 роках були проведені порівняльні соціологічні дослідження громадської думки студентів щодо проблем вищої освіти в Україні (див.: [2]). А от досвід комплексного вивчення громадської думки студентів щодо якості освіти в конкретних університетах в нашій країні незначний.

Мета дослідження – виявлення ефективних способів залучення студентів до оцінювання якості освіти у вищому навчальному закладі та встановлення характеру таких оцінок за результатами соціологічного опитування студентів ДНУ імені Олеса Гончара.

Виклад основного матеріалу. У новому За-

коні України «Про вищу освіту» питанню якості освіти присвячено окремий розділ. Поняття «якість вищої освіти» Закон визначає як «рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти» [4]. Поняття «якість освітньої діяльності» Закон трактує як «рівень організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань» [4].

Для підтримки високої репутації вищу його керівництво повинно мати можливість постійно контролювати якість надаваних освітніх послуг та своєчасно вживати необхідних заходів для їх підвищення.

Самі по собі процедури оцінки якості освіти багатогранні. Деякі з них у системі освіти застосовуються давно (оцінка матеріально-технічної бази, інформаційних ресурсів, забезпеченості кадровим потенціалом і т.п.). Але є й ті, які слабо представлені як у практиці, так і в наукових і методичних матеріалах з оцінки якості освіти. Насамперед йдеться про залучення до оцінки якості вищої освіти самих споживачів, тобто студентів, які з середини здатні помітити ті недоліки навчального закладу, які непомітні для зовнішнього середовища. Слід мати на увазі, що одна з вимог Болонської декларації - залучення студентів до участі в оцінці організації і змісту освіти у вищих навчальних закладах.

З метою вивчення рівня задоволеності студентів освітнім процесом у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара (ДНУ) в 2014-2015 навчальному році кафедрою соціології було проведено вибіркове репрезентативне соціологічне дослідження. Методом роздаткового анкетування опитано 1450 студентів денного відділення, які представляють усі курси навчання і усі факультети університету. Для вибору респондентів використовувалася багатоступенева стратифікаційно-гніздова вибірка.

Опитування показало, що повністю задоволені якістю освіти складають близько 30% студентів. Більше половини респондентів якістю задоволені частково. Порівняно з цими показниками кількість абсолютно незадоволених незначна – 6 відсотків.

Існують певні відмінності наведених показників в залежності від низки чинників: курсу, факультету, статі, форми фінансування, успішності навчання респондентів. Найпомітнішим чинником є курс навчання. Майже половина студентів-першокурсників повністю задоволені якістю навчання в університеті, ще 40% - частково задоволені. Абсолютно незадоволених якістю одержуваної освіти виявилось менше одного відсотка.

З підвищенням курсу навчання кількість абсолютно незадоволених якістю освіти поступово збільшується, проте і на п'ятому курсі ця кількість не перевищує 15%. Показник повністю задоволених якістю освіти з кожним курсом змен-

шується (за винятком студентів магістратури). Особливо велика різниця (майже подвійна) цього показника між студентами першого та другого курсів. До другого курсу багато студентів у своїх оцінках стають критичнішими.

Пояснити це можна тим, що студенти-першокурсники свої оцінки засновували не стільки на власному досвіді навчання (опитування проводилося в середині першого семестру), скільки під враженнями та очікуваннями, що сформувалися в період вступу до ВНЗ. Оцінки студентів наступних курсів змінюються вже не настільки динамічно.

Більшість респондентів високо оцінили основні елементи навчального процесу в університеті, зокрема: якість викладання дисциплін, організацію практик, організацію самостійної роботи студентів. Орієнтацію навчального процесу на науково-дослідну роботу на відмінно і добре оцінили близько половини респондентів. Однак, матеріально-технічна база навчального процесу, забезпеченість університету комп'ютерами, навчально-методичною літературою, доступність до мережі Інтернет у корпусах університету студентами оцінюються гірше.

Слід звернути увагу на те, що в студентському рейтингу характеристик викладачів і їх педагогічної діяльності (по критерію постійної наявності) позиція «використання інтерактивних методів навчання» виявилась на останньому місці. Тільки кожен третій з опитаних студентів вказав, що викладачі університету завжди або майже завжди у своїй роботі використовують інтерактивні методи навчання. На думку студентів, викладачі в своїй більшості поки що віддають перевагу традиційним методам навчання, а інноваційні методи використовують рідко.

У той же час не викликає сумніву те, що без широкого впровадження в навчальний процес інтерактивних методів навчання досягти високої якості вищої освіти нині неможливо. Не випадково у «Всесвітній декларації про вищу освіту для XXI століття» підкреслюється, що викладачі вищих навчальних закладів «повинні не тільки виступати в якості джерел знань, а й приділяти першочергову увагу тому, щоб прищеплювати студентам уміння вчитися, вміння брати на себе ініціативу» [3].

Висновки. Однією з головних проблем сучасної освітньої політики та науки є проблема якості вищої освіти. Її підвищення залежить не тільки від нарощення відповідних ресурсів, але також і від удосконалення організації та контролю освітньої діяльності ВНЗ.

Участь студентів у системі забезпечення якості вищої освіти в сучасній Європі – звичне явище. В Україні ж до цього часу не склалось міцних традицій дослідження та врахування студентських думок стосовно якості викладання і якості вищої освіти в цілому. Однак нова парадигма освіти та виконання вимог Закону України «Про вищу освіту» передбачають, що студенти повинні бути зацікавленими суб'єктами освітнього процесу та мати можливості впливати

на підвищення його якості. Сприяти цьому може практика різного роду опитувань студентів для оцінювання якості викладання та освіти загалом, а також відповідна реакція вишів на отримані в результаті опитувань емпіричні дані, на висунуті зауваження і пропозиції.

Проведене в ДНУ імені Олеся Гончара соціологічне дослідження показало, що студенти спроможні оцінювати якість освіти в університеті. Звичайно, коректні оцінки та важливі практичні рекомендації можна очікувати переважно

від старшокурсників. Але студенти молодших курсів, за певних умов, також можуть надавати цікаву та корисну для викладачів і керівництва університету інформацію. Залучення студентів до різних форм таких опитувань безумовно буде сприяти формуванню у них бажань, мотивів, умінь компетентно брати участь в оцінюванні та контролі якості освіти. Проблема залучення студентів до оцінювання якості освіти є багатогранною та потребує подальшого аналізу як з позицій змісту, так і методів дослідження.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Бакіров В. С. Соціологія вищої освіти: нові дослідницькі сюжети [Текст] / В. С. Бакіров // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Вип. 15: [збірник наукових праць]. - Х.: Видавничий центр ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2009. - С. 561-566.
2. Вища освіта в Україні: громадська думка студентів [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/visha-osvita-v-ukraini-gromadska-dumka-studentiv-.htm>
3. Всемирная декларация о высшем образовании для XXI века: подходы и практические меры (Париж, 9 октября 1998 г.) - Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.sde.ru/files/t/pdf/5.pdf>.
4. Закон України «Про вищу освіту». Від 01.07.2014. № 1556-VII. - Електронний ресурс. Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>.
5. Колісник Л.О. До питання про критерії рейтингового оцінювання науково-педагогічної діяльності викладачів [Текст] / Л. О. Колісник, М. В. Мосьондз // Соціальні технології. Актуальні проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 45. - Запоріжжя. 2010. - С. 229 - 234.
6. Полянський П. Стрімке падіння вгору або Які насправді місця посідає українська освіта у світових рейтингах - Електронний ресурс. Режим доступу: <http://education.unlan.net / ukr / detail / 192419 />.
7. Щудло С. Вища освіта у пошуку якості [Текст] / Світлана Щудло. - Харків-Дрогобич: Коло, 2012. - 340 с.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2016

REFERENCES:

1. Bakirov, V. S., 2009. Sotsiologiya vyshchoyi osvity: novi doslidnyts'ki syuzhety [Sociology of Higher Education: New research subjects. Metodologiya, teoriya ta praktyka sotsiologichnoho analizu suchasnoho suspil'stva. Vydavnychyy tsentr KhNU im. V.N. Karazina 15, 561-566. Kharkiv (in Ukrainian).
2. Vyshcha osvita v Ukraini: hromads'ka dumka studentiv [Higher education in Ukraine: Public Opinion students]. Access: <http://www.dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/visha-osvita-v-ukraini-gromadska-dumka-studentiv-.htm> (in Ukrainian).
3. Vsemirnaya deklaratsiya o vysshem obrazovanii dlya XXI veka: podhody i prakticheskie meryi (Parizh, 9 oktyabrya 1998 g.) [World Declaration on Higher Education for the XXI Century: Vision and Action (Paris, October 9, 1998)]. Access: <http://www.sde.ru/files/t/pdf/5.pdf> (in Russian).
4. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu». Vid 01.07.2014. № 1556-VII [The Law of Ukraine «On Higher Education». From 01.07.2014. Number 1556-VII]. Access: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu> (in Ukrainian).
5. Kolisnyk, L.O., 2010. Do pytannya pro kryteriyi reytnynovoho otsinyuvannya naukovo-pedahohichnoyi diyal'nosti vykladachiv [On the criteria for rating assessment of scientific and educational activities of teachers]. Sotsial'ni tekhnolohiyi. Aktual'ni problemy teorii ta praktyky. Zbirnyk naukovykh prats' 45, 229 - 234. Zaporizhzhya (in Ukrainian).
6. Polyans'kyi, P., 2012. Strimke Padinnya vhoru abo Yaki naspravdi mistysya posidaye ukayins'ka osvita u svitovykh reytnynakh [The rapid fall of up or What actually takes place Ukrainian education in the world rankings]. Access: <http://education.unlan.net / ukr / detail / 192419 /> (in Ukrainian).
7. Shchudlo, S., 2012. Vyshcha osvita u poshuku yakosti [Higher education in the search for quality]. Kolo, Kharkiv-Drohobych (in Ukrainian).

Гилун Олексій Васильович – кандидат філософських наук, доцент
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
Адреса: 49010, м. Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 72
E-mail: gilun@list.ru

Hylyun Oleksiy V. – PhD in philosophy, associate professor
The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university
Address: 72, Gagarin av., Dnepropetrovsk, 49010, Ukraine

Гилун Алексей Васильевич - кандидат философских наук, доцент
Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара
Адрес: 49010, г. Днепропетровск, пр. Гагарина, 72